

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ У ВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ

ГУК ОЛЕСЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 159.9

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
СУЧАСНОЇ ЖІНКИ**

053 «Психологія»

Автореферат

дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль
2018

Роботу виконано на кафедрі психології у виробничій сфері Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Керівник роботи: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології у виробничій сфері
Моначин Інна Леонідівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

Рецензент: доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту у виробничій сфері,
Кирич Наталія Богданівна,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

Захист відбудеться 19 лютого 2018 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії № 49 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Микулинецька, 46, навчальний корпус №7, ауд. 207

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи.

На сучасний час соціально-економічна система стає усе динамічнішою. Взаємодія людини із світом професій визначає її біографію, надає сенсу, дозволяє самореалізуватися. З перших кроків дитини, батьки задумуються про її майбутнє, уважно стежать за інтересами і схильностями своєї дитини, стараючись передбачити її професійне майбутнє. На сучасному етапі світоглядні проблеми самореалізації, децю нівелювалися і, як наслідок, невдале професійне самовизначення та недостатня самореалізація можуть бути причиною багатьох психологічних та життєвих проблем. Власне тому, звернення до проблем самореалізації в професії є одним із найважливіших атрибутів особистісної зрілості. Статистика останнього десятиріччя в усьому світі показує, що саме жінки частіше зазнають труднощів щодо самореалізації у професії, оскільки ще сьогодні існують стереотипи про неможливість жінок поєднувати досягнення у професійній діяльності з благополучним шлюбом і повноцінною сім'єю.

Різні аспекти нашої теми пов'язані з потребою вивчення та оптимізації процесу професійної самореалізації жінок в сучасному світі. Внесок у дослідження особливостей самореалізації жінок в професійній діяльності зробили такі вчені: К. А. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, В. А. Гупаловська, О. М. Мірошніченко, О. М. Разумнікова, Д. Сьюпер, К. В. Федосенко, Н. Г. Шевченко та ін. У низці загальновизнаних досліджень, присвячених гендерним особливостям професійної самореалізації особистості, знаходяться класичні роботи В. А. Геодакяна, К. Гілліган, Ф. Л. Джес, Е. Іглі, І. С. Кльоциної, О. Б. Петренко, А. Фейнгольд, Н. Ходоров та ін. Особливе місце в працях психологів займає вивчення умов та орієнтовної основи дій особистості, що самореалізовується, дослідження яких у загальному плані здійснювалось Л. І. Анцифоровою, Є. Л. Клімовим, А. К. Марковою, Гасюк М. Б., Т. П. Вівчарик, Е. В. Федосенко, О. Ю. Пряжніковою та ін.

Самореалізація жінки в професійній діяльності має свою специфіку, яка тісно пов'язана з питаннями її соціальної ролі, соціального призначення, права на творчість. Особливості перебігу процесу гендерної соціалізації жінки на різних етапах онтогенезу, специфіка самосприйняття та усвідомлення нею своєї індивідуальності визначають характер її професійної самореалізації.

Усе вищезазначене й обумовило вибір теми магістерської роботи: «Психологічні особливості самореалізації сучасної жінки». Актуальність та значущість пропонованого дослідження визначається також і практичними завданнями, пов'язаними з розробкою дієвих психокорекційних заходів підтримки жінок на шляху самореалізації.

Мета дослідження – полягала у виявленні особливостей та закономірностей професійної самореалізації жінки.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з питань становлення і самореалізації особистості;
2. Вивчити вікові та особистісні особливості самореалізації жінки;
3. Визначити критерії, що сприяють самореалізації жінки;
4. Розробити та експериментально апробувати тренінгову програму для підвищення рівня самореалізації.

Об'єкт, методи та джерела дослідження самореалізація сучасної жінки в теперішній час є важливою темою для обговорення. Серед методів було створено анкету, що спрямована на визначення уявлень про професійну самореалізацію жінок та використано методики: дослідження самооцінки особистості проводилось за методикою С. А. Будассі; визначення самоактуалізації жінки було здійснено за допомогою «Самоактуалізаційного тесту» (САТ) та вивчення установки за допомогою тесту «Незакінчені речення», що полягає у гнучкості, можливості бути пристосованими до різних дослідницьких завдань.

Наукова новизна отриманих результатів полягала в застосуванні теоретичних положень щодо самореалізації сучасних жінок на основі досліджень студентів магістрів та працівників перукарських салонів. А також в розробці психокорекційної програми «Самореалізація – як основа конкурентоздатності».

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні тренінгової програми спрямованої на розвиток вмінь реалізуватися в професійній кар'єрі. Запропоновану тренінгову програму можна використовувати в діяльності психолога-практика.

Апробація Окремі результати роботи доповідались на VI Міжнародній науково-технічній конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій», Тернопіль, ТНТУ, 16 – 17 листопада 2017 року.

Структура роботи містить вступ, сім розділів, висновки до трьох основних розділів та загального висновку магістерської роботи, список використаної літератури та додатків. Робота має 5 таблиць та 7 рисунків. Загальний обсяг роботи 126 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** подано загальну характеристику роботи особливостей самореалізації сучасних жінок, що є дуже важливим у ствердженні особистих досягнень та значущості власного життя. Оскільки знання системи самовизначення та самореалізації дають можливість розуміння та рефлексії свого розвитку в професії.

У **першому розділі ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ПСИХОЛОГІЇ** подано психологічний розгляд поняття самореалізації, розглянута структура, проблематика та особливості в процесі становлення особистості. Особисті зусилля, характеристики та якості особистості суттєво впливають на становлення суспільно-активної та гармонійно розвиненої особистості. Людина яка має власний вектор розвитку спрямований на самовдосконалення та самореалізацію неодмінно досягає успіху на життєвому шляху.

На погляд вітчизняних психологів самореалізація визначається через категорію опредметнення, а саме як свідомий, цілеспрямований процес

розкриття й опредметнення сутнісних сил особистості в її різноманітній соціальній діяльності. Потреба у самореалізації, динаміка самореалізації виявляються нерозривно пов'язаними із такими внутріособистісними процесами та явищами як самопізнання, самостворення, самодетермінація, самосвідомість, саморозвиток, самовизначення. Відповідно на теоретичному рівні, так і у реальному існуванні суб'єкта неможливо розділити ці процеси та явища ні у часовому, ні у просторовому вимірі.

Зазначено, що визначення самореалізації особистості як соціально-психологічної теми досліджень стала стаття А. Маслоу «Самоактуалізація», у якій автор вперше у науковий вжиток ввів поняття самореалізації особистості і піддав її різнобічному аналізу. Становлення особистості, як процес найбільш повної реалізації її потенціалу (можливостей, здібностей, таланту), названо А. Маслоу у його теорії, самоактуалізацією. Згідно з його означенням, самоактуалізація – це виникаюча у здорових людей на базі задоволення основних дефіцитних потреб «безперервна реалізація потенційних можливостей здібностей і талантів, як звершення своєї місії, чи покликання, як більш повне пізнання і, отже, прийняття своєї власної первісної природи, як постійне прагнення до єдності, інтеграції, або внутрішньої синергії особистості»

Проаналізовано, що професійна кар'єра жінки, поєднання професійної діяльності (а не простої зайнятості) із турботою про сім'ю вимагає більше інструментальності, ніж експресивності, і це може служити підґрунтям для внутрішньо особистісної статевої ролі суперечності. Однак, в реальних життєвих умовах часто спрацьовує так званий природний добір: якщо жінка знаходить у собі достатньо сили і волі, аби працювати інтенсивно і ефективно, то вона залишається на престижному робочому місці і виконує роботу так, як би це вимагалось від чоловіка. І поєднує це з сімейними обов'язками.

Відомо, що психологічний простір самореалізації жінки характеризується потужним впливом статево-рольових стереотипів, що можуть створювати перешкоди у процесі професійної самореалізації. Одним із таких конфліктів є феномен, що у психологічній літературі описаний як «рольовий конфлікт працюючої жінки».

У другому розділі ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК НА СУЧАСНИЙ ЧАС обґрунтовано основні етапи, методи і методики емпіричного дослідження.

Зазначено, що у практиці наукових та емпіричних досліджень самореалізації особистості використовується велика група опитувальних методів, інтерв'ю (бесіда), численні різновиди опитувань на основі анкет, спостереження, різні види експериментів, тощо.

Показано те, що з метою вивчення особливостей самореалізації використовуються методики спрямовані на вивчення «Я-концепції» особистості, питальники спрямовані на визначення типу суб'єкт-об'єктних орієнтацій в життєвих ситуаціях, мотиваційної структури особистості, стилю саморегуляції поведінки, рівня домагань особистості, рівня суб'єктивного контролю, тощо.

З'ясовано, що жінки бачать в кар'єрному просуванні можливість самореалізації та самоствердження. Відчуття задоволеності від професійної діяльності та фінансова незалежність (матеріальне благополуччя) для жінок є найбільш значущими мотивами до кар'єри.

Визначено, що адекватна самооцінка, що припускає рівне визнання людиною як своїх достоїнств, так і недоліків. Саме у 46% дівчат та 52% жінок виявлений середній рівень самооцінки який є найбільш сприятливий для самореалізації в сучасному світі. В основі оптимальної самооцінки, що виражається через позитивну властивість особистості – впевненість, необхідний досвід та відповідні знання. Впевненість у собі дозволяє людині регулювати рівень домагань і правильно оцінювати власні можливості стосовно до різних життєвих ситуацій.

У третьому розділі ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА СУЧАСНОЇ ЖІНКИ ПРИ УМОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ обґрунтовано концептуальні засади, подано зміст та основні напрямки розробки програми психологічної підтримки жінок, що ґрунтується на необхідності формування самореалізації через вплив на її структурні компоненти.

Розроблено тренінгову програму «Самореалізація – як основа конкурентоздатності» спрямовану на формування самоставлення,

самовизначення та самореалізації особистості. Вона містить систему конкретних дій, націлених на розвиток у працівників та студентів психологічних знань, якостей, вмінь та настанов, і разом з тим на здійснення самосвідомості.

Висвітлено спеціальну частину, що дає можливість проаналізувати психодіагностичну базу знань та психометричні основи дослідження.

Вказано психолого-економічну доцільність наукового дослідження через призму висвітлення якісних показники оцінки економічної ефективності досліджень: новизна досліджуваних явищ та можливість широкого застосування результатів проведених досліджень.

Розгорнуто питання взаємозв'язку охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях, які перегукуються з нашою темою та питання екології, які розглядаються у руслі проживання на екологічно несприятливих територіях.

Зроблено **висновок**, чим чіткіші запити щодо власних цілей, чим зрозумілішою є мета особистості, тим працівник позитивно спрямований на власну самореалізацію і тим легше фахівці досягають найвищих висот у професійній кар'єрі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Гук О.М. Професійна самореалізація сучасної жінки [Текст] / Моначин І. Л., Гук О. М. Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій – Тернопіль 16-17 листопада 2017 Тернопіль, ТНТУ, 2017. – С. 199-200.

АНОТАЦІЯ

Гук О.М. Психологічні особливості самореалізації сучасної жінки. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 053 – «Психологія» – Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2018.

В дипломній роботі здійснено аналіз особливостей самореалізації жінок в сучасних умовах. Також розроблено тренінгову програму «Самореалізація – як основа конкурентоздатності» фахівців. Програма тренінгу представлена системою конкретних дій, які можуть бути використані в роботі психолога.

Ключові слова: самореалізація, самовизначення, гендер, стереотип.

ANNOTATION

Huk O.M. Psychological peculiarities of self-realization of modern woman - Manuscript.

Master's thesis for getting to Master's Degree in the specialty 053 - "Psychology" - Ternopil National Technical University. I. Pul'uj. - Ternopil, 2018.

The analysis of peculiarities of self-realization of women under modern conditions was done in the thesis. The training program "Self-realization as the basis of competitiveness" of specialists was developed. The training program is represented by a system of certain actions that can be used in psychological practice.

Key words: self-realization, self-determination, gender, stereotype.